

การกลายความหมายด้วยคำขวัญที่เปลี่ยนมาจากภาษาเดิมแล้ว

การกลายเสียงและกลายความหมายดังที่กล่าวในหัวข้อที่แล้ว เป็น การกลายเสียงของศัพท์ที่ใช้รูปเกี่ยวกับทั้งภาษาบาลีและสันสกฤต . ซึ่งถึงจะนึก นึกเขียนกันก็เล็กน้อยแทบจะไม่รู้สึก ส่วนมากมักนึกกันตรงเสียงตัวสะกดที่เป็น ตัวอื่นในบาลี และเป็นตัวควบหรือตัวเกี่ยวในสันสกฤต และเราออกเสียง ใกล้เคียงกัน เมื่อเสียงในภาษาเดิมไม่นึกเขียนกันเลย เราจำต้องมาแปลงเสียง ให้เขียนไปจากศัพท์เดิม เพื่อจะให้ความหมายกลายไปด้วย จึงทำให้เห็นความ แตกต่างทั้งเสียงและความหมายที่ไทยนำมาใช้ในภาษาได้ง่ายขึ้น

ส่วนการกลายเสียงที่จะกล่าวต่อไปนี้นั้น ได้กลายเสียงมาแต่ใน ภาษาเดิมแล้ว ถึงแม้ได้แสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างภาษาบาลีและสันสกฤต ในภาคต้น ว่าต่างก็ไต่เปลี่ยนแปลงมาจากแม่ภาษาของตน เพื่อให้ออกเสียง สดวกตามกฎแห่งนิรุกติศาสตร์ เรายินดีรับเข้าไว้ใช้ในภาษาไทยทั้งรูปบาลีและ สันสกฤต เพราะเห็นว่าต่างก็มีประโยชน์แก่ภาษาไทยด้วยกันทั้งสิ้น ในเมื่อเรานิยมใช้ทั้งสองภาษาเช่นนี้ ก็เป็นโอกาสที่ให้เราเลือกศัพท์ที่บาลีมีรูปต่างจากสันสกฤต มาใช้ในความหมายต่างลักษณะออกไป เป็นการเพิ่มคำใช้ในภาษาอีกแบบหนึ่ง ซึ่งไม่ต้องแต่งศัพท์ขึ้นใหม่ให้ลำบากแก่การจดจำ เสียงแต่ละคำเกิดความแตกต่าง ระหว่างเสียงในภาษาทั้งสอง จะแลเห็นความแตกต่างของความหมายที่มาใช้ ในภาษาไทยได้ทันที บางทีเรากลายความหมายทางรูปภาษาบาลี และบางที ก็กลายความหมายทางรูปภาษาสันสกฤต

การกลายความหมายเช่นนี้ถึงจะไม่ถึงกับย้ายความ ก็ยังพอทำให้ความ หมายแยกเข้าโดยมาใช้ในภาษาไทยแต่เพียงความหมายเดียว ส่วนเสียงนั้น บางครั้งเราต้องดัดแปลงบ้างเล็กน้อย เพื่อความสดวกแก่การออกเสียงของเรา แต่พอจะ เห็นได้ว่าแปลงจากคำใด เพราะรูปเดิมยังคงมีใช้ในภาษาอยู่ ทั้งต่อไปนี้

ฉนฺ บ. = ศกฺ ส. แปลว่า ไม้, ร่างกาย
ฉนฺ บ. แปลว่า ทุ้ม, ลม, ร่างกาย ในภาษาไทยใช้ในความ
หมายว่า " กายและใจ " เช่น เบญจมนุช คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร
และวิญญาณ

ฉกฺ ส. ความหมายเช่นเดียวกับ ฉนฺ แต่แทนที่เราจะใช้
" ศกฺ " ในความหมายเช่นเดียวกับ " ฉนฺ " เรากลับเลือกใช้ความอื่น
คือ มักใช้แทนความหมายว่า " ร่างกาย " เท่านั้น เช่น

" เย็นฉำฉำวันวันกมล ชาติสถกฺษรหมคมลทิน " (รามเกียรติ์ ร.๖
หน้า ๑๐๖)

ทั้งสองคำนี้ ความหมายในภาษาไทยเดิมไม่เสียหายที่ เสียงแท้แยกเป็น
ความหมายจากกันเอง ไม่ใช่เพราะความใกล้เคียงจะเท่าไม่ติดกัน เช่นเมื่อคำที่เสียง
ข้างกันกลับมีความหมายอย่างเดียวกัน และทำให้คิดได้ง่ายขึ้นว่า ในความ
อย่างไร จะใช้รูปใด รูปใดถูก หรือบาป ฉะนั้นจะลองศึกษารูปคำที่ต่างไป
ภาษาหนึ่งทั้งैया

กรฺ ส. = กิตา บ. แปลว่า การเล่น, การเล่นเพื่อความสนุก
กรฺ ส. ในภาษาไทยหมายถึง " การเล่นชนิดที่มีกำหนดเวลาเล่น "
เช่น กีฬา " เป็นกีฬาที่ทางกรม ดัดแปลงแยกใช้เมื่อเร็ว ๆ นี้

กิตา บ. เราหมายถึง " การเล่นเพื่อความสนุก "

ทฺ ส. = ทิตฺ บ. แปลว่า การเห็นด้วยตาหรือใจ, ความเห็น,
การมอง, การงก และทายทา

ทฺ ส. ที่ใช้ในภาษาไทยส่วนมากมักหมายถึง " เห็น หรือเห็นด้วยตา "
ตามความหมายเดิมของต้นศัพท์ เช่น

" พระบันเกล้าเจ้าพระมี เททฺลยกล้อมวัง " (พิมพ์านต์ หน้า ๕๖)

" ท้าวทวยศรหนึ่งทอขนกร, ยิงปืนเนอน ๓การบงทฺยศร " (สมุทรโฆษหน้า

ที่หมายถึง " สายตา, ดวงตา " ก็มี เช่น

" เวลาที่ ท่านพระอริยเมตไตรย โดยมี อริยเมตไตรย อริยเมตไตรย " (เรื่อง เทวทัต หน้า ๒)

หรือบางทีก็หมายถึง " การเห็นด้วยใจหรือความเห็น " เช่น

" จิตตวิปริตธรรม ต้องแจ้ง จุฑา " (ยวนกอบ หน้า ๕)

ทีนี้ บ. เราใช้ในความหมายทางศาสนาโดยนัยยะ หมายถึง

" การเห็นด้วยใจหรือความเห็น " เท่านั้น เนื่องจากการจำกัดความหมายของ

" ทีณิ " ให้แคบลงในภาษาไทย เพราะเลือกใช้แต่ความหมายเดียว ดังที่ใช้

สัมมาทีณิ = ความเห็นในทางที่ชอบ

นิจนาทีณิ = ความเห็นในทางที่ผิด

แต่ถ้าเราจำกัดใช้ในความหมายแคบลงไม่ถือว่า " ทีณิ " คือ ความ

" ความเห็น " การก็ยื้อความเห็นของตน " การที่ความหมายแคบไม่เว้น

" ความเลื่อมใส " น่าจะโยงกลับมาจาก ทีณิ หมายความว่า

" ส่วนพระบรมชาติทุกองค์ทรงมานะทีณิ " (เวสสันดรชาดก หน้า ๓)

บางที่มีการแทรก ๆ เข้ากับทีณิ เพื่อให้เห็นใจเพราะเห็น จึงดูเป็น

" ท้าวทศบอภกมพมา นภาศคึกหาญ

หวังข้อ ทอหมณีคาส กาเหว่าเคียด เหือกหาญ " (สมุทรโฆษ

กาพนธ์ หน้า ๕๕๖)

" ใจหึงหยาบแต่โลกทัศน์ ทอหมณีค้อมนิก อติงการอุทธีมานะ " (พระมาลัยคำหลวง หน้า ๕๓)

เทว ส. = โทส บ. แปลว่า ความโกรธ, ความแค้น,
ความเป็นชาติศัตรู

เทว ส. ในภาษาไทยขยายความหมายจาก " โกรธเกลียด " มา
เป็น " ครวญคร่ำ รว ไห้ " ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

โทส บ. เรามักออกเสียง ะข้างท้าย เป็น โทสะ แทนจะได้เห็น
ตัวละครอย่างที่เราเคยออกเสียงกันมา เพื่อให้เสียงต่างจาก " โทษ " (นาม
ความผิด) ทั้ง ๆ ที่ตามปกติ เราไม่เข้าใจเลยว่า ทำไมนะเคราะห์ก็ เรา
เราไม่ออกเสียงตัวละครนั้น ๆ ล้วนความตายเราเข้าใจในความหมายกันว่า
" โกรธ "

นฤชกร ส. = นฤชก บ. แปลว่า กวาว ล้วน นฤชก แปลว่า
งานฉลองหรืองานรื่นเริง ไช่กัถว

นักรักร ไช่ใช้ตามความเดิมว่า " ลาว " เป็น

" ชูกระตักที่ตนเอง ทั้งนางงามถนุ ราวนักรักรเนอากาก "

(พระนลคำหลวงหนา ๓๐)

บางแห่งหมายถึง " นฤช " ซึ่งก็หมายถึง " ลาว " เช่นเดียวกัน
เพราะโบราณกำหนดลาวเป็นเกณฑ์ในการประกอบพิธีทาง ๆ เช่น

" นฤชทรวลิตีเคอ ไช่ ไช่ที่ลลนล " (เพลงสาย หน้า ๑๑๑)

นฤช เรามักจะใช้ในความหมายว่า งานฉลอง, งานรื่นเริงตาม
มาลี ไม่ควรใช้ในความหมายว่า " ลาว " แต่ทั้งนี้ ความหมายทั้ง
สองก็เนื่องกัน คือ งานรื่นเริงใด ๆ มักกำหนดเวลาด้วยการสังเวยลวงควา
เป็นสำคัญ เราจึงใช้ว่า " นฤชกักร " เช่น

" เขาแรกมาแล้วมานฤชกักร ไช่ ไช่เกริกโกนจุกทุกสถาน " (นิราศเทียน
หน้า ๓)

" ชวนกันออกเล่นนฤชกักร ไช่ ไช่เกริกหัวเทวสถาน " (รามเกียรติ์ ร.๑
หน้า ๑๑๖)

บ. - วิทยา ค. = บ. - วิทยา ข. แปลว่า ความรู้ทั่วไป

ปรัชญา ค. ในภาษาไทยมีจุดเริ่มต้น ใช้ศัพท์ในความหมายจากภาษา
" ความรู้ชนิดหนึ่งที่ยึดกับศัพท์ว่า **Philosophy** "

ปรัชญา ข. เราใช้ตรงกับความหมายเดิมว่า " ความรู้ทั่วไป "

บ. - วิทยา ค. - บ. - วิทยา ข. แปลว่า ความรู้รอบ (หรือ
รอบคอบ) ความรู้ที่รอบคอบ

ปรัชญา มีที่เขมรอยู่ในภาษาไทย ปรากฏแต่บางแห่ง ซึ่งเห็นในความหมาย
เดิม เช่น

" นึกคิดเมฆ เหน็บแสงศก ปรัชญา รุญญะธรรม มีปรัชญาแท้ " (กิลลาจารย์กน. ก. ๒)

ปรัชญา ข. ที่ใช้ในภาษาไทยตามความหมายเดิม เช่น ศัพท์ เจี๊ยก
ปรัชญา - การรู้รอบคอบรอบคอบ (ซึ่งเป็นศัพท์หนึ่งใน ๘ ประการของพระบาทเจ้า
ที่ใช้ในสมัยปัจจุบัน หมายถึง วิทยฐานะแห่งภูมิรู้ชั้นสูง ๆ)

ส่วนที่เราเปลี่ยนแก่รูปแต่ไม่ใช้เปลี่ยนความหมายที่มี เช่น

ปรัชญา ข. ของเขมรที่เข้ามาจาก ปรัชญา ข. ซึ่งแปลมาจาก ปรัชญา ข.
ของสันสกฤต ยังใช้ในความหมายเดิมว่า " ฉลาด, รอบรู้ " เช่น

" ชูเจ้าแจ่มเจดารย ปรัชญา ข. เปรียบประาณู ภูประมาศถร ทรงศีล " (มหาชาติ)

บางที ศัพท์ ข. ออกแทนจะศัพท์ ค. แต่มักจะเติมยัญชนะ เข้าท้ายศัพท์
ด้วยเช่น " จะมีปรัชญา ข. เวียง ปรัชญา ข.

รู้อบรมกอบพิจารณา ปรัชญา ข. " (ราชดวลลิตี หน้า ๒๕)

" ทั้งอาณาประชาราษฎร สมศีล ปรัชญา ข.

ปรัชญา ข. สรรเสริญแผ่นดิน ปรัชญา ข. ยอ้าให้เไรเสมอ " (หน้า ๑๖)

ไมตรี ผ. แปลว่า บ. มาแต่คำว่า วิตร ผ.
 วิต ผ. แต่ใช้ในความระบือต่างกัน คือไมตรีใช้
 ความว่า "วางเป็นเพื่อน" (คือความรู้สึกดี" ระหว่าง
 คนเสมอ ๆ ใจ) แต่จากการนี้ใช้เพราะแต่ในความว่า
 "วางเป็นขี้" คือความรู้สึกต่าง ตั้งขึ้นผู้ให้รับอุปถัมภ์
 ทำถึงเหตุว่าไทยกับต่าง ๆ ถ้ามีใจเห็นว่าเป็นการใช้ใน
 ความหมายที่ต่างกันอย่างเดียวกันกับที่อื่นทุกและมาตั้งหมาย
 ออกใจแล้วนั่นเอง

ราชรัฐ ผ. = รัฐ บ. แปลว่า ราชอาณาจักร,
 ภิรมย์.

ราชรัฐ ผ. ในภาษาไทย ไม่ใช่ในความหมาย
 นี้ แต่ความหมายว่า "ระบอบที่อยู่ในอาณาจักร"

รัฐ บ. ในความหมาย "อาณาจักร"
 ความหมายเดียว ในภาษาไทย จะใช้หมายถึง
 เฉพาะอาณาจักรต่าง ๆ "ราชรัฐ" ไม่ได้

จึงถ้าจะ "ใช้ในความว่า "อยู่ใน
 ราชอาณาจักร" บ้าง แต่เป็นไปโดยปริยาย ไม่ให้จำกัด
 คงมีแต่ที่อื่นต่างในภาษาไทย

วิภาส ส. = วิสาสะ บ. แปลว่า ความเชื่อถือ, ไว้วางใจ

คุณเคย

วิภาส แปลงเสียง จากวิภาสของ สิมลนฺเต ในภาษาไทยหมายถึง " รักใคร่ เชื่อฟัง " ความหมายย้ายจากความคุ้นเคยและ ไว้วางใจ มาเป็น " รักใคร่ " ทั้งกล่าวมาแล้ว

วิสาสะ บ. หมายถึง ความเชื่อถือ, ไว้วางใจ ทั้งพุทธภาษิตกล่าวว่า " วิสาสา นรมานุชาติ " นั้น หมายความว่า " ผู้ที่คุ้นเคยจนไว้วางใจได้ คือ ญาติที่ใกล้ชิด " และเราใช้ " วิสาสะ " ในความหมายเช่นเดียวกันนี้

วิสาข ส. - วิสาข บ. แปลว่า กว้างขวาง

วิสาข แปลง ว. เป็น ส. เราใช้ตามความเดิมว่า " กว้างขวาง " เช่น " ถวายวิสาขนาสาร โดยวิสาขรพณา " (แถลงภาพยนตร์ ๑๓๘) " ม่านแพรแจ้ววรรณวิสาข แก้วทองแกมกาญจน์ วิหังทั้งกวรากร " (กาพย์กำจันทน์หน้า ๓๐)

วิสาข ในภาษาไทยใช้ในความว่า " กว้างขวาง " ก็มี ส่วนมากมักใช้ในสมัยที่ภาษาไทยไม่ดี เช่น สมัยศรีอยุธยาตอนปลาย ทศกับสมัยรัตนโกสินทร์ บางทีอยู่ในวรรณคดี ดังนี้คือ

" ประกอบกับบริษัทมีแห่งสุริยศรีดาวสวรรค์ มีบรมธรรมเป็นประธาน
รังษีวิสาขได้ฉิมโยชน์ " (พระมาลัยหน้า ๒๓)

" นับเนทำบถเบญจมหานทีวาร วิสาขโยชน์วิสาขประมาณ ระเมียดหมาย
สุกลายตา " (สมุทรโฆษหน้า ๒๒๕)

" จขเสร์จเสาว ภกย์ถอย วิสาข " (แถลงภาพยนตร์ ๑๖๖)

ส่วนที่ใช้ทั่ว ๆ ไปในสมัยใหม่ หมายถึง " แปลงอย่างวิเศษ " คือ แดงความรู้ลึกไปในคำว่า วิสาข จนเกินกว่า เมื่อความหมายในเชิงนี้เขียนด้วย.

อักษรวิชัย ศ. = อักษรวิชัย บ. แปลว่า แผลก, ประหลาก, นากิ่ง
อักษรวิชัย แปลงจากรูปสันสกฤต ให้ ร.สะกตเป็น ร.หิน และทอนเสียง
หัวหน้าให้สั้นลง เราหมายถึง " ถึงที่แผลกหา, ประหลากหน้าก็ตรงราวกับไม้ได้
เกิดขึ้นตามธรรมชาติ " เช่น

" พระเจ้าจึงก่ทำปราชญ์การยาจักรวิชัยอันอนรรค " (ปราชญ์การยา +
อักษรวิชัย) (พจนานุกรมหน้า ๕)

" ไนยามราชากรีนัย เบื้องบันเจ้าลกทวก็ มัทรีที่สันอันอักษรวิชัย " (กุมาร
บรรพหน้า ๑๔๑)

แต่ต่อมา ความหมายขยายตัวกว้างออก มีความหมายเป็นสามัญว่า
" สิ่งที่แปลกทั่วไป " ถึงไม่มีธรรมชาติที่แปลกกว่า เป็นสิ่งอักษรวิชัยได้ นับเป็น
การขยายศัพท์ ให้ความหมายเป็นกลาง ๆ เปรียบเหมือนเสียงเขในทางใดทางหนึ่ง
นั้น " บมิตะพระขรรค์เกลองก็ ระกาอุทรวงกึ่งนี้ฤทธิอักษรวิชัย " (เลือก
คำศัพท์ หน้า ๖๓)

อักษรวิชัย เราหมายถึง " พระเวรี เสริมบุญ " ผู้ที่กล่าวมาอย่างนั้น
ก็สูงยิ่งกว่าที่คนสามัญจะเป็นเช่นนั้น เราขนานพระสุทธเจ้าว่า อักษรวิชัยบุรุษ =
บุรุษผู้มีความพระเสริ เสริมบุญ และไม่เห็นนำมาใช้ในความหมายเช่นเดียวกับ
" อักษรวิชัย "

อภิปราย ศ. = อภิปราย บ. แปลว่า ความมุ่งหมาย,
ความเห็น และความหมาย

อภิปราย เราใช้หมายถึง " เห็นความเห็น " เช่น

" สันว่าท้าวเจกธาหังทนาย ก็ผู้ล้วยอภิปรายคน " (วนประเวณี
หน้า ๑๑๑)

" ทำท้าวอภิปราย และอุบายก็เข็ญไป " (มหิทธิภาษิต หน้า ๑๑๒)

นอกจากนี้ยังใช้ในความหมายว่า " พุท " ซึ่งนับว่าทำให้ความหมาย
ขยายออกไปจากเดิม แทนที่จะจำกัดลงเฉพาะการพูดเพื่อแสดงความเห็น ดัง
ตัวอย่างต่อไปนี้ คือ

" ภูบาล ฐา กรณ์ถึง พจนราชนิปราย " (เดื่อโลกทัศน์หน้า ๓๘)
บางที่ก็ทำหน้าที่คล้ายแต่ " นิปราย " เท่านั้น เช่น

" วมเสร์จสรรเพ็ญผู้พิทักษ์กมล บัณเฑียรกอลิทธิปราย " (มหาชาติคำ
หลวง)

" แล้วต่างยืนแยมพลาทางทางนิปราย หม่อมลมาลัยอยู่ด้วยกันหรือฉันใด " (พระอภัยมณี หน้า ๕๓)

" แรกเรื่องมหาราชนิปราย (แต่ง) ไปจนจนารายณ์ นเรนทรลีล
ลรวสาร " (สมุทรโฆษ หน้า ๒๓๖)

อธิบาย บ. ที่เทียบกับ อธิ - ปราย ล. นั้น เราใช้ในความหมายว่า
" ไขความ, ช่วยได้เข้าใจข้อความ หรือแปลความหมาย " ความหมายจึงมิได้
จากความหมายเดิมไปบ้าง

อาชญา ล. = อาณา บ. แปลว่า คำสั่ง
อาชญา ล. ในภาษาไทย หมายถึง " การลงโทษ " เช่นกล่าวว่า
" จะแก้ไขมิโทษของกองอาชญา " (ขุนช้างขุนแผน หน้า ๕๔๕)
" กัลวอเรนทรยั้งตน พันกลั้วระรารอาชญา " (เศลงพ่าย หน้า ๑๒๒)
ที่ใช้ในความหมายอื่นก็มี เช่น กติอาชญา หมายถึง " กติที่ย้ายการเป็น
โทษ " ซึ่งมีความหมาย " ลงโทษ " แทรกอยู่เหมือนกัน คำ " อาชญา "
เป็นคำเดียวกับ " อาญา " เราเพิ่ม ช. เพื่อให้ออกเสียงได้สทกและให้เสียง
เข้ากันสนิทคงกลาวมาแล้วข้างต้น

ส่วนที่ใช้ในความหมายเดิมว่า " คำสั่ง " นั้นมีปรากฏบ้างแต่บ่อยแห่ง เช่น

" เวตุสนัทรมหาราชสูตรอาภา อันว่า อาชญา เป็นอาชญาพระแผ่นดิน
 ครอบบรมจักรพรรดิ " (นกรักษ์ หน้า ๓๘๔)

อาภา ในภาษาไทยใช้ตามความหมายเดิมว่า " ซ้อมบังคับและอำนาจ " เช่น อาภาจักร หมายถึงคิณแก่นที่อยู่ใ้อานาจ ทั้ง อาภาเขตก = เขตกที่อยู่ใ้อ้อมบังคับ อาภาประหารามร = รามรที่อยู่ใ้อานาจ

การที่ " อาชญา " มาใช้ภาษาไทยหมายถึง " การลงโทษ " นั้น ความหมายยังเนื่องกับความหมายเดิม เพราะ " คำสั่ง " กับ " กวลงโทษ " เป็นของคู่กัน เมื่อออกคำสั่งแล้วจะต้องมีบทลงโทษกำกับ คำสั่งจึงจะศักดิ์สิทธิ์ เมื่อมีคำสั่งก็ต้องถูกลงโทษ "อาชญาสิทธิ" ที่หมายถึง " อานาจอันเกิดจากกิตินความไปถึงว่า " อาจลงโทษผู้กระทำผิดได้ " ผู้ถือ " พระแสงอาชญาสิทธิ " อาจตัดศีรษะผู้กระทำผิดได้ โดยไม่ต้องกราบทูลพระราชาก่อน

อิสฺวร ส. = อิสฺสร บ. แปลว่า ผู้เป็นใหญ่, เจ้าเป็นใหญ่, พระราชา, พระหิวะ

อิสฺวร ส. ถ้าใช้แต่คำพ้องศักดิ์เดียว ในภาษาไทยเราหมายเฉพาะถึง องค์พระหิวะ เช่น

" ไม่มี คือ องค์พระอุมา อาตมาโสภา คือ องค์พระอิสฺวร " (สมุทรโฆษา หน้า ๔๗)

นอกจากนี้มักหมายถึง " ผู้เป็นใหญ่ " หรือ " พระเจ้าแผ่นดิน " เช่น " ลูกบทลงโทษผู้คน อาจออกหนภัยภิก โดยเสด็จอิสฺวรเจ้านั้น " (ทานกักร์ หน้า ๘๔)

" พึงภักดิ์อัครบรมอิศ วรราช
 เป็นนิรันตรัตรรพสิทธิเจ้า ก้ากฐมนิจกาล " (พาสีสอนน้อง หน้า ๑๘)
 ควบของการ เสียงและสัมผัสในทางคำประพันธ์ จึงมักจะสนธิ อิสฺวร เข้ากับศัพท์อื่น เช่น นร + อิสฺวร เป็น นเรศวร หรือ นเรศวร์ หรือ นรบดี +

อิสวร = น.บุคคีศวร เช่น

" ไม่รักเหมือนรักนบุคคี - ทวร้างแล่นตำนาน " (สมุทรโฆษหน้า ๒๓๓)
บางที่สนธิ อิสวร กับ อิศร เป็น อิสวเรศ (ผู้เป็นใหญ่เหนือผู้เป็นใหญ่
อื่น ๆ) ก็มี ทั้งนี้คงเนื่องจากการหวาดระแวงทางการประพันธ์เป็นใหญ่ เช่น
" ทั้งอาสนี อิสวรศรีอินทรวง อุตระยานของ อรเวจดังวาลวิโรจวินท์"
(พระสุมนคำฉันท์ หน้า ๗๒)

อิสสร เราใช้ในความหมายว่า " เป็นใหญ่ ไม่อยู่ในบังคับของผู้ใด "
เป็นการจากัดความหมายลงไปอีกทีหนึ่ง ไชยวรรณคดีมักจะหมายถึง " ผู้เป็นใหญ่ "
เช่น

" บ้างรอกอาณา อง อิสสราณบุเรหิ " (เพลงพ่าย)
บางแห่งสนธิ อิสริ เข้ากลายเป็น อิสเรศ เช่น
" อ่าองค์อิสเรศให้ ทรงธรรมเทียงเฮย " (นิพนธ์ราชาศัพท์หน้า ๓๘)
" มกัทรงเทรอกกเศก อย่างอิสเรศรามัญ " (เพลงพ่าย หน้า ๑๑)

ไอศวรย ส. = อิสสรย บ. แปลว่า ความเป็นใหญ่, ราชสมบัติ,
อาณาจ, อาณาจักร

ไอศวรย แปลง ร. ละกจาก ไอศวรย เป็น ร.หัน เราใช้ในความ
หมายจำกัดว่า " ราชสมบัติ " อย่างเดียว เช่น

" เคยเป็นจอมโลกเจ้า ไอศวรย " (พระลอลิลิต หน้า ๓๓)
" ไอศวรยเป็นสุข เสวยเศก ไสรณา " (พระลอลิลิตหน้า ๔๑)
" จอมหงส์ผูกฆางภูรณัตรีย เสวยสวัสดิไอศวรย " (สมุทรโฆษ
หน้า ๒๕๒)

อิสสรย เราใช้ในความหมายว่า " ความเป็นใหญ่ ผู้เป็นใหญ่ " เช่น
อิสสรยยศ = ยศ คือ ความเป็นใหญ่ เช่น

" มละนิสสรียศุขถวัน โดทธรังสรรเสริญ " (เพลงพ่ายหน้า ๑๕๕)
 กวีทั้งองค์ที่เราจะมาใช้ในภาษาไทยนี้ นับว่าใช้ความความหมายเดิม
 ทั้งสิ้น เพียงแต่แยกใช้จนละความหมายเท่านั้น

การกลายเสียงและการกลายความหมายชนิดที่กล่าวมาแล้วนี้ อาจนับ
 ว่าเป็นการกลายโดยเจตนาของผู้สร้างภาษา ทำให้ภาษาเพิ่มสูงขึ้นโดยไม่มีของ
 ลงทุนลงแรงมากนัก แต่การกลายความหมายถึงจะเจตนาหรือไม่เจตนาเหมือน
 กลาย ก็ไม่อาจจะกีดกันมีไหม้กลายไปได้ เพราะเป็นธรรมชาติของภาษาที่จะ
 ต้องมีวิวัฒนาการ เช่นเดียวกับชีวิตมนุษย์ ลัทธิ และสิ่งทั้งหลาย ถ้าภาษาไม่กลาย
 ภาษาย่อมหยุดก้าวหน้า และไม่ช้าก็จะตงสูญสิ้นไป

เรื่องภาษาบาลีและสันสกฤตที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทย เท่าที่ได้กล่าวมา
 โดยตลอดแล้วนั้น เป็นเพียงเหตุผลอย่างหนึ่งในวิวัฒนาการของภาษาไทย เพราะ
 ในภาษาไทยยังมีเรื่องราวของภาษาอื่น ๆ ที่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ เช่น ภาษา
 เขมร มอญชวา มลายู และภาษายุโรปต่าง ๆ ด้วยประวัติศาสตร์ได้ชี้แจง
 ให้เราดูอย่างแจ่มแจ้งว่า ไทยเราได้อพยพลงมาอยู่ในดินแดนที่มีชนหลายชาติ
 หลายภาษาอยู่ และเป็นศูนย์กลางแห่งการเดินทางติดต่อกันด้วย ภาษาต่าง ๆ จึง
 เข้ามาสัมพันธ์อยู่เป็นอันมาก และแต่ละภาษาย่อมจะต้องนึกเขียนไปจากรูปเดิม ซึ่ง
 จะเห็นเหตุแห่งการกลายหรือลักษณะแห่งการกลายได้ก็ด้วยพิจารณาเหตุผลภาษาของ
 มัน และใช้หลักนิรุกติศาสตร์เข้าจับ เพราะฉะนั้นหลักไวยากรณ์และหลักแห่ง
 นิรุกติศาสตร์ จะดำเนินคู่กันไปเสมอ หลักนิรุกติศาสตร์ จะคอยแสดงเหตุให้รู้ว่า
 เหตุใดจึงกลาย จึงแปลงเปลี่ยนแปลงไปต่าง ๆ กัน

ส่วนภาษาบาลีและสันสกฤต เป็นเรื่องสำคัญแก่ภาษาไทย เพราะได้
 รัชคัมภีร์แห่งความจนศัพท์ใช้ในภาษาไทยให้เข้มนานมาก จนถึงในที่สุด ภา " เก่า "

ที่พูดกลิ้งลงมาเป็นคำสำหรับคนชั้นต่ำพูด เช่น " กบฏ " แปลว่า " หัว " จะมาใช้เป็นภาษาสุภาพย่อมไม่ได้ ด้วยความที่ผู้เขียนศัพท์เช่นนี้ จึงทำให้มีภาษาพิเศษจำเพาะขึ้น เป็นภาษาสำหรับพระราชอา, สำหรับพระสงฆ์ ตลอดจนเจ้านายชั้นรอง ๆ ลงมาถึงชนสามัญ และยังมีภาษาที่เลือกศัพท์บางศัพท์ให้เข้ากับศิลปะและความไพเราะของคำประพันธ์ ภาษาที่ใช้จึงเป็นภาษาที่กลายรูปไปได้มากอยู่เหมือนกัน

แต่การจะกล่าวทุกสิ่งทุกอย่างให้สิ้นเชิง ในเรื่องเดียวกันนี้ย่อมหาไปไม่ได้ตลอด จึงเพียงแต่เลือกหยิบยกกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มาพิจารณาดูหลักการณ์ เท่านั้นจะเห็นทางที่เสียงและความหมายจะกลายไปได้ เป็นการนำทางให้ผู้ใฝ่ใจอื่น ๆ ได้ค้นคว้าหาทางคำเนียงงานอีกต่อไป เพราะยังมีเรื่องราวอีกมากที่ยังมีคัมภีร์อยู่ในภาษาไทย เป็นต้น ศัพท์บางศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต แต่หาได้ถ่ายทอดมาถึงเราโดยตรงไม่ ผ่านทางเขมรเสียม้าง และชาวเสียม้าง และด้วยวิธีอักษรวิธีในภาษาหนึ่ง ๆ ต่างกัน เสียงของรูปศัพท์ก็ย่อมต่างเบี่ยงเบนไป สรุปลงมาถึงเรา รูปศัพท์จะผิดไปจนเราอาจจะทราบว่าเป็นภาษาอะไร เช่น

๑. ปิฎกประมาณา - ๑. ปิฎก อาจมาจากภาษาบาลีว่า ปิฎก นั้นเอง (๑) และ

๒. ทิว - รูปศัพท์บาลีสันสกฤต เมื่อตกไปถึงเขมรอาจจะดัดเสียงเป็น " ตะเคียว " (๒) ซึ่งเราก็คิดว่าเป็นตัวไทย ไม่ก็เป็นเขมร ไม่ก็คิดว่าจะคิดมาจากสันสกฤตบาลี เพราะฉะนั้นเรื่องภาษาบาลีสันสกฤตที่เกี่ยวกับภาษาไทยในแง่อื่น ๆ นอกไปจากนี้ จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ และมีคุณค่าควรแก่การค้นคว้าเช่นเดียวกัน.

๑. จากพระยาอนุมานราชธน.

๒. จากพระยาอนุมานราชธน.